

GAZİOSMANPAŞA BİLİMSEL ARAŞTIRMA DERGİSİ (GBAD)
Gaziosmanpaşa Journal of Scientific Research

ISSN: 2146-8168

<http://dergipark.gov.tr/gbad>

Araştırma Makalesi (Research Article)

Cilt/Volume : 6
Sayı/Number: 1
Yıl/Year: 2017
Sayı/Pages: 72-82

Alınış tarihi (Received): 22.02.2017

Kabul tarihi (Accepted): 24.04.2017

Baş editor/Editors-in-Chief: Ebubekir ALTUNTAŞ

Alan editörü/Area Editor: Halil KIZILASLAN

Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesinin Değerlendirilmesi: Sivas Örneği

Murat DEMİRBÜK^a

Nuray KIZILASLAN^{b,*}

^a*Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü Sivas*

^b*Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü 60240 Tokat, Türkiye*

^{*}*Sorumlu Yazar, e-posta: nuray.kizilaslan@gop.edu.tr*

ÖZET: Türkiye'deki tarımsal yayım çalışmaları uzun geçmişe sahiptir. 2007 yılında uygulamaya konulan Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi (TARGEL) kamu yayımı açısından hayata geçirilen son projedir. Bu çalışmada Sivas ili Merkez ilçede TARGEL projesi kapsamında görev yapan tarım yayımcılarının görüşlerini ortaya koymak, uygulama süresince yaşanan problemleri tespit etmek ve gelecekteki olası tarımsal yayım projelerine dair öneriler geliştirmek amaçlanmıştır. Bu kapsamda Sivas İli Merkez ilçede 47 tarım yayımcısı ile anket yapılmıştır. Tarım yayımcılarının eğitim, tarımsal yayım eğitimi, hizmet içi eğitim ve yenilikleri takip edebilme durumları ile çalışma bölgeleri ve koşulları, projeye ilişkin değerlendirmelerine yer verilmiştir. Çalışma sonucunda; tarım yayımcılarının uzun süre boyunca çalışma bölgeleri dışında görevlendirildikleri ve iş yüklerinin fazla olması nedeniyle kendilerinden beklenen birçok görevi yerine getiremedikleri tespit edilmiştir. Çalışma bölgelerinde fiziki ve teknik donanım ve hizmet içi eğitimler konusunda eksiklikler olduğu, tarım yayımcılarının ihtiyaçlarının ilgili idare tarafından karşılanmadığı, araştırma kuruluşlarının çalışmalarını takip edemedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Özlük hakları açısından çalışanlar arasındaki eşitsizlik, ilçe merkezlerindeki personel ihtiyacından dolayı tarım yayımcılarının farklı işlerde çalıştırılmaları ve fiziki eksikliklerin giderilememesi gibi etkenler projenin sonlandırılmasında etkili olmuştur. Yayım programlarının yetersizliği ve var olanın uygulanmasında güçlükler olması yayım çalışmalarının etkinliğini azaltmaktadır. Tarım yayımcılarının yayım programlarını hazırlaması ve uygulaması için gerekli koşullar oluşturulmalıdır. Talep yönlendirmeli ve katılımı önemseyen yöntemlerle hazırlanan yayım programlarının başarıyı artıracığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler –*Proje, Tarımsal yayım, Tarım yayımcısı*

Assessment of Improving Agricultural Extension Project: A Case Study of Sivas

ABSTRACT: Agricultural extension has a long history in Turkey. Improving Agricultural Extension Project, launched on 2007 as a public sector extension, was the last one. In this study, it was aimed to reveal the views of extension agents working for the project in Sivas, to determine problems occurred during implementation stage and to make suggestions for the possible extension project. Survey was done with 47 extension agents. Finding about extension agents' education, agricultural extension training, and status of in service training and being able to follow innovations, working area and conditions and their views about the project were featured. According to results: it was determined that extension agents were assigned to work outside their working area for a long time. Due to workload they could not do expected work. Lack of service training for extension agents, physical and technical deficiencies were identified in working area, they could not follow the work of research institutions and their needs were not met by the administration. Factors such as inequality between the employees in terms of personal rights, forced to work in other jobs due to lack of staff in districts, failure to overcome the physical deficiencies were been influential in terminating the project. Insufficiency of extension program and difficulties in the implementation reduced the effectiveness of

extension work. The necessary conditions should be created for the preparation and implementation of agricultural extension programs. It is believed that extension program, which prepared by caring participation and demand-driven methods will increase the success.

Keywords– *Project, Agricultural extension, Extension agents*

1. Giriş

Yayım kelimesinin kullanımı, 19. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere'de eğitimdeki gelişmelerden ortaya çıkmıştır. Oxford ve Cambridge gibi iki köklü üniversitede insanlara evlerine yakın mekânlarda nasıl eğitim hizmeti verilebileceğine ilişkin tartışmalar başlamıştır. İlk başlarda edebiyat ve sosyal konuları içerirken, 1890'larda tarımsal konular da kapsama alınmıştır (FAO, 1997).

Tarımsal yayım, kırsal kesimde yaşayan insanlara bilgi ve teknoloji aktarımıdır. Böylelikle yaşam standartlarının artırılması amaçlanmaktadır. Tarımsal yayım bir çiftçi eğitimi olup çiftçilerde davranış değişikliği yaratmayı ve yeni teknolojileri yaygınlaştırmayı hedeflemektedir. Dolayısıyla gönüllü bireylerde okul dışı yaygın eğitim kapsamında sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmalarının bir halkası durumundadır.

Tarımsal gelişmenin odağında daima insanın bilgiyi geliştirme, işleme, yayma, paylaşma ve kullanımındaki etkinliği vardır. Bugün tarım, bilgiye dayalı niteliğini giderek artırmakta; insanın yalnız çevre koşullarına değil, doğrudan biyolojik materyale müdahalesini de kapsamına almaya çalışmaktadır. Artık bilginin temel kaynağı çiftçinin tarlası değil, profesyonel araştırmacıların yürüttüğü bilimsel çalışmalardır. Tarımla ilgili bilgilerin çiftçilere iletilmesi ve öğretilmesi için çok sayıdaki ve kademedeki örgün eğitim kurumları yanında, çok geniş yaygın eğitim, bilgilendirme, danışmanlık hizmetleri yürütülmektedir (Taluğ 1994).

Tarımsal üretimin gerçekleşmesi ve birim alandan elde edilen üretim, verim ve kalite artışı tarımsal yayım hizmetlerinin etkin bir şekilde yapılmasıyla mümkündür. Tarımsal yayım hizmetlerinin etkinliği ise, gerek tarım yayımcılarının performansı ve doğru yayım yaklaşımı gerekse hedef kitle olan çiftçilerin kendi kendilerine yardım etme isteği ve motivasyonlarına bağlıdır.

Kırsal alanda kalkınmanın sağlanması insan kaynaklarının geliştirilmesiyle doğrudan bağlantılıdır. Kalkınmanın teknolojiyle birlikte sağlanması ancak bu teknolojiyi kullanacak bireylerin eğitilmesine bağlıdır. Eğitimle birlikte kırsal toplumdaki bireylere kazandırılacak davranış ve bilgilerin uygulamaya aktarılması kırsal kalkınmanın başlamasında sağlam temellerin oluştuğunu göstermektedir. Tarımsal yeniliklerin ve yöntemlerin doğru kullanılması, kaynakların etkin kullanılması, doğru zamanda doğru üretim sonunda gelir ve yaşam standartlarındaki artışın paralelinde; kırsal kalkınma, tarımsal yayımın da içinde önemli rol aldığı bir sonuçtur. Tarımsal yayım, tarım sektörüne müdahalede önemli politik araçlardan biridir (Kızılaslan, 2013).

Dünya Bankasının yeni belirlediği prensiplere göre bir yayım sisteminin başarısı, ülkenin veya bölgenin gerçeklerinin programlama ve amaç belirlemede ne kadar dikkate alındığına bağlıdır. Tarımsal yayım programlarının hazırlanmasında belirli hedef gruplara ve agro-ekolojik koşullara dikkat edilmelidir. Tarımsal yayım sistemi kalkınma dinamiklerini desteklemeli ve sosyal, ekonomi, altyapı, teknoloji gibi alanlarda değişen koşullara kendisini uydurabilmelidir (Koçak, 2012).

Dünyada farklı ülkelerde tarımsal yayım hizmeti açısından farklı yapılanma biçimleri gözlenmektedir. Tarımsal yayım hizmeti örgütlenmesi ve finansmanını yönlendiren ülkelere özgü bazı özellikler zaman içinde farklılaşabilmektedir (Ceylan, 2012).

Türkiye'deki tarımsal yayım konusunu genel olarak 3 başlık halinde incelemek mümkündür. Bunlar; Cumhuriyetin kuruluşundan 1984 yılına kadar yani Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesi (TYUAP) başlangıcına kadar olan dönem, 1984 ile 'Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetlerinin Düzenlenmesine Dair Yönetmelik' arası geçen dönem ve de Yönetmelik sonrası dönemdir (Şişman, 2010).

1940'lı yıllarda yayım çalışmalarını ön plana çıkaran, gıda maddeleri gereksinimi, bu maddelerin üretiminin artırılmasını temel amaç olarak belirlemiştir. Bu nedenle söz konusu yıllarda Türkiye'de yayım politikalarının temel amacı, yetersiz olan tarımsal üretimi arttırmak olmuştur (Çukur, 2007).

Tarımla ilgili birimler (Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı, Orman Bakanlığı, Devlet Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyelerinde dağılmış kuruluşlar) 1984 yılında tek Bakanlık çatısı altında toplanmıştır. Böylelikle taşra düzeyindeki yayım çalışmaları Tarım Bakanlığı'na bağlı 81 İl Müdürlüğü ve 802 İlçe Müdürlüğü tarafından yürütülmüştür (Koçak, 2012).

1990'ların sonunda (Tarımsal Yayım ve Uygulamalı Araştırma Projesi (TYUAP) başlatılmış, proje kapsamındaki Türkiye'nin yarısına yakın illerde Eğitim ve Ziyaret Yaklaşımı uygulanmaya başlanmıştır. Bu yıllara kadar uygulanan Genel Tarımsal Yayım Yaklaşımı ile diğer illerde yayım hizmeti verilmeye devam edilmiştir. Ancak projenin tam olarak çiftçi katılımını sağlamaması, yayım yaklaşımının alt yapı yetersizlikleri nedeniyle etkin bir şekilde uygulamaya konulamaması gibi nedenlerle devam ettirilememiştir.

Köy Merkezli Tarımsal Üretime Destek Projesi (KÖYMER) 3 yıl süreyle yeni bir proje olarak başlatılmıştır. Çiftçilere kendi üretim alanlarında eğitim verilmesi, bilgilendirilmesi, çiftçi gelir düzeyinin yükseltilmesi amaçlanmıştır. Yayımcıların danışmanlık hizmeti vermesi amacıyla uygulanmıştır (Anonim 2013). KÖYMER Projesi 31.12.2006 tarihinde sona ermiştir. Projenin devamlılığı düşünülmüş, 01.01.2007 tarihinde "Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi (TARGEL)" olarak yeniden uygulamaya konulmuştur.

Yayım, araştırmacı-yayımcı-çiftçi üçlüsündeki doğru iletişimle beslenir. Araştırma kuruluşlarıyla yayım servisleri arasındaki zayıf iletişim geri beslemenin olmaması çiftçi ihtiyaç ve önceliklerinin ihmal edilmesine yol açar. Araştırma enstitüleri, üniversiteler ve tarımsal araştırma ile ilgili kuruluşların çalışmaları, bu çalışmalardan elde edilen sonuçların çiftçilere ulaştırılması ve çiftçiler tarafından kabul görmesi ile daha da anlamlı hale gelecektir.

Koordinasyon ve iletişim eksikliği, yayım projelerinde katılımcılığın dikkate alınmamış olması, fiziki ve teknik altyapı eksiklikleri bugüne kadar uygulanan projelerin başarısını olumsuz etkilemiştir. Kamu yayımının çok önemli bir yer tuttuğu Türkiye'de hazırlanacak yayım projelerinde geçmiş uygulamaların değerlendirilmesi ve sonuçların göz önüne alınmasının yayımdan beklenen başarıyı artıracığı düşünülmektedir.

Bu çalışmada Sivas ili Merkez ilçede TARGEL projesi kapsamında görev yapan tarım yayımcılarının görüşlerini ortaya koymak, uygulama süresince yaşanan problemleri tespit

etmek ve gelecekteki olası tarımsal yayım projelerine dair öneriler geliştirmek amaçlanmıştır.

2. Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi

Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi (TARGEL), 18.04.2006 tarih ve 5488 sayılı “Tarım Kanunu”nun kırsal kalkınma bölümünü düzenleyen 15. Maddesi kapsamında başlatılmıştır. Kırsal kalkınmanın sağlanması, bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması, dengeli ve sürdürülebilir kalkınma ile nüfusun yaşam standartlarının artırılması, doğal kaynakların ve kırsal mirasın korunması, geliştirilmesi ve kullanımını sağlanması amacıyla uygulamaya konmuştur.

Bu proje, Türkiye genelinde etkin bir şekilde yürütülemeyen tarımsal yayım hizmetlerini verimli hale getirerek bilginin odağına çiftçiyi koymak amacını taşımaktadır. Proje personeli kamuda yayım işi ile görevlendirilmiş tarım yayımcıları olarak görev yapmışlardır.

2016–2017 yıllarını kapsayan ve kamu çalışanları ile hükümet arasında yapılan 3. Dönem toplu sözleşme mutabakat metninde TARGEL Projesinin yeniden değerlendirilmesi kararlaştırılmıştır. Bu maddeye dayanarak Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Kamu çalışanlarının iş kolunda örgütlü yetkili sendikası arasında 2016 yılı Ocak ayında yapılan değerlendirme sonucunda projenin kaldırılması konusunda anlaşmaya varılmıştır. Bakanlık Projenin yürütülmesi ve proje çalışanlarının özlük haklarını düzenleyen yönetmelik ve genelgesi iptal ederek proje uygulamalarına 2016 yılı başında son vermiştir (Anonim, 2016).

3. Materyal ve Yöntem

Bu araştırmanın birincil verilerini Sivas İli Merkez ilçede Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi (TARGEL) kapsamında görev yapan Tarım Yayımcılarından anket yoluyla elde edilen bilgiler oluşturmaktadır. Ayrıca literatür taraması da yapılmıştır.

Sivas İli Merkez ilçede 44 Ziraat Mühendisi, 14 Veteriner Hekim ve 3 Su Ürünleri Mühendisi olmak üzere toplam 61 tarım yayımcısı İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğünde görev yapmıştır. Araştırma tam sayım yöntemi kullanmak üzere planlanmış ancak çeşitli nedenlerle 61 tarım yayımcısından 47 tanesi ile anket yapılabilmektedir.

Elde edilen verilerden tablolar oluşturulmuş ve sonuçlar, literatür taraması yapılarak benzer çalışmalardan elde edilen bulgular ile karşılaştırılarak TARGEL projesinin amaçları göz önüne alınarak yorumlanmıştır.

4. Araştırma Bulguları

Araştırmaya katılan 47 tarım yayımcısının 34’ü ziraat mühendisi (%72,3), 12’si veteriner hekim (%25,5) ve 1 tanesi su ürünleri mühendisidir (%2,1). Sivas Merkez ilçedeki tarım yayımcılarının %40,4’ünü kadınlar %59,6’sını erkekler oluşturmaktadır. Bu durum kırsal alandaki kadınlara yönelik yayım faaliyetlerinin uygulanmasında bir avantaj olarak kabul edilebilir.

Tarım yayımcılarının %63,8'i 35 yaşından küçük ve %72,3'ü 4 yıldan fazla süredir proje kapsamında çalışmaktadır. Sivas merkez ilçede genç ve tecrübeli bir tarım yayımcısı kadrosu bulunduğu söylenebilir. Ankete yanıt verenlerin %23,4'ü yüksek lisans mezunu, %19,1'i yüksek lisans öğrencisi olduğunu belirtmiştir. Bu durum araştırma bölgesindeki tarım yayımcılarının gelişmeye açık olduklarını göstermektedir.

Tablo 1. Lisans eğitiminde tarımsal yayım dersi alma durumu

Table 1. Condition of obtaining agricultural extension course in undergraduate education

		Evet	Hayır	Toplam
Ziraat Mühendisi	Sayı	25	9	34
	Ziraat Mühendisi	100,0%	40,9%	72,3%
	Toplam %	53,2%	19,1%	72,3%
Veteriner Hekim	Sayı	0	12	12
	Veteriner Hekim	0,0%	54,5%	25,5%
	Toplam %	0,0%	25,5%	25,5%
Su Ürünleri Mühendisi	Sayı	0	1	1
	Su Ürünleri Mühendisi	0,0%	4,5%	2,1%
	Toplam %	0,0%	2,1%	2,1%
Toplam	Sayı	25	22	47
	Tarım Yayımcısı	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	53,2%	46,8%	100,0%

Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi kapsamında ilgili yönetmelikte tarım yayımcısı olarak tanımlanan araştırma bölgesindeki teknik elemanlardan %46,8'i lisans eğitimi alırken Tarımsal Yayım dersi almadığını söylemiştir. Bir başka çalışmada da buna yakın bir oran tespit edilmiştir. Toktaş (2010) tarafından yapılan çalışmada tarım yayımcılarının %40,0'ı lisans eğitimlerinde Tarımsal Yayım ve Haberleşme eğitimi almıştır ve bu oranın tamamı ziraat mühendisi olan personeldir.

Veteriner Hekimlerin hiçbiri Tarımsal Yayım dersi almamışken, ziraat mühendislerinin içerisinde ise bu dersi almadığını beyan edenlerin oranı %40,9 dur. Bir başka deyişle Tarımsal yayım dersi almış olanların tamamı (%53,2) Ziraat mühendisidir.

Tablo 2. Hizmet içi eğitim durumu ve yenilikleri takip edebilme

Table 2. Status in-service training and follow innovations

	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
Tarımsal yayım eğitimi aldım	26	55,3	21	44,7	47	100,0
Herhangi bir hizmet içi eğitim aldım	20	42,6	27	57,4	47	100,0
Kurum eğitim talebimi karşılıyor	22	46,8	25	53,2	47	100,0
Yenilikleri takip edebiliyorum	17	36,2	30	63,8	47	100,0

Yine Merkez ilçedeki tarım yayımcılarının %44,7 si hizmet içi eğitimler kapsamında da tarımsal yayım eğitimi almadığını ifade etmiştir. Ankete katılanların yarısından fazlası (%57,4) ihtiyaç duyduğu herhangi bir konuda hizmet içi eğitim almadığını söylerken, talep etmeleri halinde kurumun hizmet içi eğitim talebine olumsuz karşılık verdiğini söyleyenlerin oranı da oldukça yüksektir (%53,2). Toktaş (2010) tarafından yapılan

çalışmada tarım yayımcılarının %64'ünün düzenli bir hizmet içi eğitim almadıkları saptanmıştır. Aynı çalışmada tarım yayımcılarının büyük bir çoğunluğu (% 62,5) birçok konuda eğitime ihtiyaçları olduğunu hizmet içi eğitimlere katılmak istediklerini fakat bağlı oldukları İlçe Müdürlüğünde işlerin yoğunluğundan dolayı izin verilmediğini ifade etmişlerdir.

Tarım yayımcılarının %63,8'i tarımsal üretime yönelik yenilikleri takip edemediklerini söylemektedir. Bir çalışmada ise tarım yayımcılarının % 63,1'inin üniversite/araştırma enstitüsü ile iletişim kurduğu belirlenmiştir (Özkan ve ark. 2010).

Adana ilinde yapılan çalışmada ise (Toktaş, 2010) az sayıda danışmanın karşılaştıkları problemlerin çözümü için üniversiteye ya da özel firma çalışanlarına başvurmakta olduğu bununla birlikte araştırma enstitülerine başvuranın olmadığı görülmüştür.

Tablo 3. Yenilikleri takip edememe nedenleri

Table 3. Reasons for not following innovations

	Sayı	%
İş yükü	18	60,0
Teknik olanaklar	10	33,3
Çalışma bölgesi için uygun değil	2	6,7
Toplam	30	100,0

Yenilikleri takip edemeyenler içerisinde %60 gibi yüksek bir oran iş yükünden fırsat bulamadığını, %33,3'ü ise teknik olanaklardan yoksun olmasının bu sonucu doğurduğunu belirtmiştir. Yenilikleri takip ettiğini söyleyenlerin ise %47,1'i yenilikleri uygulamaya aktarmada sorun yaşadığını söylemektedir.

Tarım Yayımcılarının %42,6 sı birinci öncelikli sorunlarının aynı kurumdaki diğer meslektaşları ile özlük hakları açısından aralarında fark olduğunu ifade ederken ikinci öncelik olarak fiziki koşulların (%29,8) yetersizliğini ifade etmektedir. 3. Sırada ise üreticilerin ilgisizliği (%17) gelmektedir. Buna rağmen yarısından fazlası (%53,2) göreve başladığından beri özlük hakları konusunda olumlu gelişmeler olduğunu ifade etmiştir.

Türkiye genelinde yapılan çalışmada (Özkan ve ark, 2010) ise, araç ulaşım sorunu, sözleşmeli hizmet vermek, eğitim-yayım malzemelerinin yetersizliği ifade edilmiştir. Çakmak (2010) tarafından yapılan çalışmada ise danışmanların %40'ı araç ve ulaşım sorunu, %24'ü çalışma bürosu, %16'sı sözleşmeli hizmet vermek, %12'si ise konut sorunu yaşadığını belirtmiştir. Toktaş (2010) tarafından yapılan çalışmada da tarım yayımcıları birden fazla köyde çalışmak zorunda olmalarına rağmen kendilerine tahsis edilmiş bir aracın olmadığını sorun olarak vurgulamıştır.

Çalışma bölgeleri oluşturulurken görüşünüze başvuruldu mu sorusuna çok büyük bir oranda (%80,9) hayır yanıtını veren tarım yayımcılarının yine büyük çoğunluğu (%78,7) oluşturulan çalışma bölgeleri için görevlendirilen tarım yayımcılarının bölgenin ürün desenine uygun olarak seçilmediğini düşünmektedir. Yine, Adana ilinde yapılan çalışmada tarım danışmanlarının yaklaşık yarısı, çalıştıkları köy ya da beldenin tarımsal üretim deseni ile kendi uzmanlık alanlarının örtüştüğünü düşünmektedir (Toktaş, 2010).

Tablo 4. Fiziki altyapıya ilişkin bulgular*Table 4. Findings related to physical infrastructure*

	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
Ofis	25	53,2	22	46,8	47	100,0
Masa/Sandalye	26	55,3	21	44,7	47	100,0
Telefon/faks	1	2,1	46	97,9	47	100,0
Bilgisayar	2	4,3	45	95,7	47	100,0
İnternet	3	6,4	44	93,6	47	100,0
Araç	0	0,0	47	100,0	47	100,0

Çalışma bölgesinde ofisi olanlar %53,2'lik bir orandayken, çalışma bölgelerinin hiçbirinde araç bulunmadığı, %90'dan fazlasında telefon, faks ve internet olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Yapılan başka bir çalışmada bu verileri destekler niteliktedir. Çalışanların %64'ü bağlı köylere ulaşımında günlük çektiği, bürosu olanların %88'inde sabit telefon, %61'inde internet olmadığı belirlenmiştir (Oymak ve Özden, 2013).

Ankete katılanların neredeyse tamamına yakını (%95,7) çalışma bölgeleri dışında il müdürlüğünde görevlendirildiklerini ve görevlendirilenlerin %86,7'si ise bu görevlendirmelerin 6 ile 12 ay arasında olduğunu söylemektedir.

Tarım yayımcılarının yarısına yakınının (%48,9) çalışma bölgelerindeki üreticilerin kendilerinden herhangi bir bilgi talebinde bulunmadığını belirtirken bilgi talebinde bulunan üreticilerin %75'inin tarımsal desteklemelerle ilgili bilgi talep ettiğini söylemiştir. Özkan ve arkadaşları (2010) tarafından yapılan çalışmada ise bilgi talebinde ilk sırayı tarımsal desteklemeler (% 85,5) almakta, bunu zirai mücadele (% 77,9) ve bitkisel üretim (% 77,3) seçenekleri takip etmektedir.

Anket sonuçlarına göre tarım yayımcılarının %57,4'ü proje kapsamında görev ve sorumluluklarını tam olarak bildiğini ifade ederken %31,9'u kısmen bildiğini, %10,6 sı ise bilmediğini ifade etmiştir. Çalışma bölgelerine göre görevlendirilen tarım yayımcılarının %66 sı bölgeleri için bir yayım programı olmadığını belirtmiştir. Yayım programı olmadığını belirtenlerin yarısından fazlası (%56,7) il müdürlüğünden yayım programı hazırlanması için bir talimat almadıklarını, %30 u ise iş yoğunluğu nedeniyle hazırlayamadıklarını söylemiştir.

Yayım programı olduğunu beyan edenler (%34), ise mevcut yayım programının büyük oranda (%80,9) uygulanmadığını dile getirmiştir. Yayım programının uygulanamamasının nedenleri olarak ise donanım ve personel yetersizliği (%37,5) ve üreticilerin ilgisizliği (%37,5) gösterilmiştir. Toktaş (2010) çalışmasında yayım personelinin %76 sının üreticilerin ilgisiz tutumları ile karşılaştığı tespitini yapmaktadır.

TARGEL projesi tarım yayımcılarına çalışma bölgelerinde üretici örgütlerinin güçlenmesi açısından sorumluluklar yüklemektedir ancak konu ile ilgili soruya tarım yayımcılarının %85,1'i herhangi bir üretici örgütlenmesi için (Birlik, kooperatif) girişimde bulunmadıklarını belirtmiştir.

Yine tarım yayımcılarının büyük bir çoğunluğu (%80,9) çalışma bölgesine özgü herhangi bir proje hazırlığı yapmadıklarını söylemiştir. Proje hazırlığı yapmadığını ifade edenlerin

yarısından fazlası (%56,4) üreticilerin herhangi bir talebi olmadığını, %33,3 ü ise proje hazırlama konusunda bilgilerinin olmadığını belirtmişlerdir. Başka bir çalışmada tarım yayımcılarının % 68,0'si köyde geliştirmek istedikleri projelerini finansal sorunlardan dolayı gerçekleştiremediklerini belirtmişlerdir (Toktaş, 2010).

Tablo 5. Görev ve sorumluluklara dair bulgular

Table 5. Findings about duties and responsibilities

	Evet	%	Hayır	%	Toplam	%
Üretici örgütlenmesine dair çalışma	7	14,9	40	85,1	47	100,0
Çalışma bölgesi için proje hazırlığı	9	19,1	38	80,9	47	100,0
Çalışma bölgesi için eğitim ve yayım programı	16	34,0	31	66,0	47	100,0

Tarım yayımcılarının görev yaptıkları çalışma bölgelerinin çoğunda (%61,7) serbest tarım danışmalarının görev yapmadıkları belirtmiş, serbest tarım danışmanlarının görev yaptığını belirtenlerin ise (%38,3) önemli bir kısmı (%38,9) serbest tarım danışmanlarının bulunmasının gereksiz olduğunu ifade etmiştir.

Tarım yayımcılarının %68,1 i çalışma bölgelerinde göreve başladıkları tarihten bugüne kadar kendi katkılarıyla tarımsal üretimde bir artış olmadığını söylerken, %25,5 i kısmen bir artış olduğunu belirtmiş sadece %6,4 ü artış olduğunu ifade etmiştir.

Genel olarak TARGEL projesini değerlendirmeleri istendiğinde projede görevli yayımcıların yarısından çoğu(% 53,2) projenin meslektaşlarına istihdam dışında bir faydası olmadığını, %34 ü projeyi başarısız bulduğunu, %8,5 i ise kısmen başarılı bulduğunu belirtmiştir.

Aydın ilinde yapılan çalışmada (Oymak ve Özden, 2013) projede tarım yayımcılarının, sürekli köyde çalışmak zorunda olmasını güçlü bir şekilde reddetmekte, köyde çalışmanın mesleki bilgi ve deneyim, iş verimi, tarımsal üretimin miktar ve kalitesi ve çiftçilerin gelir artışına katkısı konusundaki görüşleri de negatif olmuştur.

Projenin geleceğine ilişkin soruya katılımcıların büyük bölümü (%70,2) ‘bir an önce sonlandırılmalı’ şeklinde yanıt vermiş, %21,3 ü ise il/ilçe merkezlerinde çalışarak daha başarılı olacaklarını dile getirmiştir. Bu şekilde devam etmeli diyen yalnızca 1 kişidir.

Tarımsal yayımı geliştirme projesi (TARGEL) nasıl olmalı sorusuna ise 25 tarım yayımcısı (%53,2) yanıt vermemiştir. Proje ile ilgili görüş belirtenlerden 10 tarım yayımcısı projenin sonlandırılması gerektiğini vurgulamıştır.

Proje ile ilgili görüş bildiren tarım yayımcıların; görevlendirildikleri köylerde uzun bir süre görev yapacak ofislerinin/odalarının olmadığını, sonradan bununla ilgili çalışmalar yapıldığını ancak yayım faaliyetlerinde bulunabilecekleri şekilde ekipmanlarının olmadığını, hiçbir çalışma grubunda köyler arasında ulaşımı sağlayacak araç olmadığını belirterek bu tür eksikliklerin giderilmesi projenin amaçlarına uygun olarak yürütmesinde kaçınılmaz zorunluluk olduğunu belirtmişlerdir. Bunlar yapılamadığı takdirde köylerde çalıştırılmalarının anlamsız olduğunu il/ilçe merkezlerinde görevlendirilmeleri gerektiğini ifade etmektedirler. Kırsal alanlardan şehirlere doğru artan göç nedeniyle köylerde çok fazla üretici kalmadığı ve mühendis yâda veteriner hekimlerin çok az üreticinin bulunduğu köylerde görevlendirilmesi ile bir anlamda atıl durumda bırakıldıklarını ifade etmişlerdir.

Diğer meslektaşları ile farklı statülerde (4A kadrosuna alınmışlar ancak kadroları köylere de.) çalışmalarının kendilerini olumsuz etkilediğini belirterek bu duruma son verilmesi gerektiğini tüm konularda (kadro, atama, imza yetkisi vb.) eşit haklara sahip olmaları gerektiğini dile getirmişlerdir. Çalışma gruplarının yapabilecekleri olası çalışmalar için hiçbir ödenek olmamasına da anlam veremediklerini söyleyen görüşlerde vardır.

5. Sonuç ve Öneriler

Çalışma Sivas ili merkez ilçede TARGEL kapsamında görev yapan tarım yayımcılarının çalışma koşulları, projenin hedef ve amaçlarının mevcut koşullarda ne kadar gerçekleşebilir olduğunu tespit etmek ve elde edilen sonuçların gelecekteki tarımsal yayım projeleri için yol gösterici olması amaçlanarak yapılmıştır.

TARGEL projesi 2016 yılı başında sonlandırılmış olup araştırmada ulaşılan sonuçlar bir ölçüde Bakanlık tarafından kabul edilmiştir denebilir. Yine araştırma bulgularında görülen proje personelinin diğer meslektaşları ile aynı özlük haklara sahip olma istediği de projenin sonlandırılma aşamasında kabul edilerek proje personeline kadroları verilmiştir. Projenin boşluğunu doldurması açısından Bakanlık tarafından dile getirilen Tarım İşletme Danışmanlığının çalışmaları devam etmekte olup her tarım işletmesinin Bakanlık taşra teşkilatlarındaki bir teknik eleman görevlendirilmesi ile bir danışmana kavuşturulması planlanmaktadır.

Proje deneyimleri ve araştırma bulguları göz önüne alınarak yeni dönem ve yeni yayım programları için aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

Kırsal alanı hedef alan tarımsal yayım projelerinde kırsalda tarımsal üretim çalışmalarında iş yükünün büyük çoğunluğunu taşıyan kadınlara yönelik faaliyetlerin daha başarılı olması için kadın tarım yayımcılarının sayısının yeterli olması gerekmektedir.

Genç ve tecrübeli olarak nitelendirilebilecek tarım yayımcılardan daha etkin bir şekilde yararlanmanın koşulları oluşturulmalıdır. Tarım yayımcılarının lisansüstü eğitim konusunda teşvik edilmesi ve hizmet içi eğitimler konusunda taleplerinin karşılanması önemlidir. Çalışma hayatı boyunca yayım personelinin bilgilerini güncel tutacak eğitimler için çaba gösterilmelidir.

Çalışma kapsamında görev yapan tarım yayımcılarının önemli bir bölümünün lisans eğitimi boyunca tarımsal yayım dersi almamış olmasının proje başarısını etkileyen önemli faktörlerden biri olduğu söylenebilir. Mezunlarının çoğunun, farklı projelerde çalışıyor olsalar bile kırsal alana hizmet götürecek olması nedeniyle, veteriner fakülteleri dâhil tarımsal eğitim veren fakültelerde tarımsal yayım dersinin zorunlu olarak verilmesi kırsala yönelik her türlü projenin başarısını artıracaktır.

Tarım yayımcıların çalışma koşullarının (ofis, bilgisayar, internet, ulaşım vb.) tatmin edici olmadığı görülmektedir. Yetersiz koşullarda ve teknik donanımın olmadığı göz önüne alındığında mevcut yayım programlarının hayata geçirilmesi güçleşmektedir. Ek olarak tarım yayımcılarına ilgili yönetmelik ve genelgeler ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının veri tabanlarına çalışma bölgesindeki üreticilerin bilgilerinin girilmesinin istenmesi gerçekçi değildir. Yayım personeli kendilerinden beklenen görev ve sorumluluklara uygun şekilde fiziksel donanımla desteklenmelidir.

Tarım yayımcılarının çalışma bölgelerinin çoğunda serbest tarım danışmanlarının görev yapmadığı tespit edilmiştir. Çalışma bölgesinde yayım faaliyetlerinde bulunacak tek personel durumundaki tarım yayımcılarının uzun süreler il ve ilçe merkezlerinde görevlendirilmeleri kendilerinden beklenen görevlerin büyük oranda aksamasına neden olmaktadır. Kamu yayımının aksamaması için ilgili idarenin gerekli önlemleri alması gerekmektedir.

Tarım yayımcıların tarımsal araştırma kuruluşları ve üniversiteler tarafından üretilen yeni bilgiye ulaşmaları kısıtlıdır. Araştırma-yayım-çiftçi bağının güçlendirilmesi açısından bu kuruluşlarla işbirliğinin ve erişimin önemi göz önünde tutulmalıdır. Yeni bilgiye ulaşmalarının yayımın etkinliği açısından önemli olduğu göz önünde bulundurularak, tarım yayımcılarının araştırma sonuçlarının yayımlandığı ulusal ve uluslar arası veri tabanlarına ulaşımını sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır.

Tarım yayımcılarının iş yükü nedeniyle kendilerinden asli işleri için beklenen performansı sergileyemedikleri tespit edilmiştir. Etkili bir tarımsal yayım açısından yayım personelinin sadece tarımsal yayım için görevlendirilmesi uygun olacaktır. Bu görevlendirme, yayım programlarının hazırlanması, uygulanması ve izlenmesi aşamalarını kapsamalıdır.

Tarım yayımcıları açısından kamuda görev yapan aynı unvana sahip meslektaşlarından farklı özlük haklarına sahip olmak en önemli sorunlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Aynı unvanla farklı statülerde çalıştırılmaları yapılan işin etkinliğini düşürmektedir. Daha etkin bir performans için farklı statüler ortadan kaldırılmalı ve tarım yayımcıları içinde eşit haklar sağlanmalıdır.

Çalışma bölgelerine özgü proje hazırlama ve yayım programlarının hayata geçirilmesi konularında tarım yayımcıları başka faktörlerin yanında üreticilerin ilgisizliğinden de rahatsızdır. Üreticilerin yayım programlarına ilgi göstermesi için talep yönlendirmeli programlar hazırlanmalı hazırlık aşamasında katılımcılık esas alınmalı ve çalışma bölgesine uygun mevcut koşullarda hayata geçirilebilecek programlar ile yayım çalışması yürütülmelidir.

Tarım yayımcılarının görevlendirmelerinde görevlendirilecekleri bölgelerin üretim deseninin göz önüne alınması yayımcının bilgi ve becerisini sahaya yansıtmasını kolaylaştıracaktır.

Projeden beklenen faydanın elde edilemediği görülmektedir. Proje hedefleri belirlenirken farklı meslek gruplarından ve farklı branşlarda eğitim görmüş tarım yayımcılarından aynı hizmetlerin beklenmesi hedeflere ulaşmayı güçleştirmiştir. Özlük hakları açısından çalışanlar arasındaki eşitsizlik, ilçe merkezlerindeki personel ihtiyacından dolayı tarım yayımcılarının farklı işlerde çalıştırılmaları ve fiziki eksikliklerin giderilememesi gibi etkenler projenin sonlandırılmasında etkili olmuştur.

Tarımsal yayım başlı başına ele alınması gereken ve üzerinde ciddiyetle durulması gereken önemli bir konudur. Tarımsal yayım projeleri tasarlanırken yayımcıların sadece işlerine yoğunlaşacakları şekilde ele alınmalı ve farklı görevler yüklenmemelidir. Tarım yayımcılarının tek işleri yayım programlarının hazırlanması, hayata geçirilmesi ve sonuçların rapor edilmesi olmalıdır. Tarımsal yayım projelerinde görev ve sorumluluklar açık şekilde ifade edilmeli ve hem idarenin hem de tarım yayımcısının bu görevlerini

yerine getirmesi izlenebilmelidir. Tüm projelerde olması gerektiği gibi tarımsal yayım projelerinde de izleme ve değerlendirmeye gereken önem verilmeli, proje yürütücülerinin de dâhil olduğu bağımsız izleme değerlendirme birimi oluşturulmalıdır. İl ve ilçe düzeylerinde yayım programları tüm paydaşları kapsayacak şekilde katılımcı yöntemler kullanılarak belirlenmelidir.

Hiçbir araç ve donanım sağlanmadan büyük çaplı bir yayım projesine girişilmesi, tarım yayımcılarından ulaşamayacakları köy ve beldelere hizmet götürmesinin beklenmesi aynı zamanda teknik donanımdan ve özgün çalışmalar yapılması için gerekli bütçelerden yoksun olunması yayımın etkinliğini azaltmaktadır. Yetkili birimler, katılımcı yöntemlerle oluşturulan yayım programlarının hayata geçirilmesi için sorumluluk almalıdır. Yayım personelinin ihtiyaç duyduğu küçük bütçeler ve altyapı eksikliğinin giderilmesi için yayım projelerinin bütçeleri olmalıdır. Projeler, yayım personelinin ihtiyaç duyulan uzmanlara ve kaynaklara ulaşımı sağlayacak tarzda tasarlanmalıdır.

Kaynaklar

- Anonim,2013.TARGEL,<http://www.tarim.gov.tr/Sayfalar/Icerikler.aspx?rid=393&NodeValue=393&KonuId=345&zGroup=0&ListName=Icerikler> (23.11.2013).
- Anonim, 2016. www.tarim.gov.tr.
- Çakmak, E., 2010. Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi (TAR-GEL) Kapsamında Tarım Danışmanlığı Sisteminin İnceleme ve Değerlendirilmesi: Tokat İli Örneği. (Y. Lisans Tezi), Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tokat.
- Ceylan, I. C. 2012. AB ve Türkiye'de Danışmanlık Sistemleri ve Süt Sığırcı İşletmelerinin Yönetimi, 3. Bölüm, Aydın İli Damızlık Sığırcı Yetiştiricileri Birliği Yayını, s. 31, Haziran 2012, Aydın.
- Çukur, T., 2007. Türkiye'de Uygulanan Tarımsal Yayım Politikaları ve AB ye Uyum Açısından Öneriler Üzerine Bir Araştırma. (Doktora Tezi), Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, İzmir.
- FAO (FoodandAgricultureOrganization of the United Nations), 1997. ImprovingAgriculturalExtension. A referencemanual. Rome.
- Kızılaslan, N.,2013. Tarım Danışmanlarının Tarımsal Yayım Ve Danışmanlık Sistemindeki Roller ve Sisteme Bakış Açıları. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi, 6: 67-84.
- Koçak, F., 2012. Türkiye'de ve AB de Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Sistemlerinin Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi. (Yüksek Lisans Tezi), Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tekirdağ.
- Oymak, Z., Özden, A. 2013. Çalışan Perspektifinden Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi: Aydın İli Örneği. Tarım Ekonomisi Dergisi, 19 (1): 81-91.
- Özkan, E., Aydın, B., Altun, A., Demir, O., Altıntaş, A., Anaç, H., Tan, M., Pezikoğlu, F., Altıntaş, G., Kara, A. 2010. Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesinde Çalışan Sözleşmeli Elemanlarla İlgili Durum Analizi. Türkiye Ziraat Mühendisliği VII Teknik Kongresi, 11-15 Ocak, 2010, Ankara.
- Şişman, Z., 2010. Türkiye'de ve AB Ülkelerinde Tarımsal Yayım Çalışmalarının İncelenmesi. (46. Dönem AB Temel Eğitim Kursu), Ankara.
- Taluğ, C. 1994. Tarımsal Dönüşüm ve İnsan Kaynağı Geliştirme, Tarım Haftası 95-Kongre, ZMO, TC Ziraat Bankası Kültür Yayınları No: 25, 129-138, Ankara.
- Toktaş, S., 2010. Adana İlinde Tarımsal Yayımı Geliştirme Projesi (Tar-Gel) Uygulamalarının Değerlendirilmesi. (Y. Lisans Tezi), Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Adana.